

Summary

Kravchenko M., Avramenko A. General laws of the law—a new look at things long been known.

The article analyzes the general principles of law formulated by lawyers of ancient Rome, and understanding of this category of modern legal science.

Key words: implementation of the law, lawyers expressions of ancient Rome, the signs of the laws of the law, the laws of nature law.

Отримано 16.04.2014

УДК 340.111.5

О. Є. ПРОЦЬ

Олександра Євстахіївна Проць, кандидат юридичних наук, доцент Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ДО ПИТАННЯ ПРО ФУНКЦІЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ

Питання про функції правосвідомості належить до тих невичерпних проблем сучасної теорії права, підвищений науковий інтерес до яких не втрачає своєї актуальності. Правосвідомість як цілісний і самодостатній феномен має певні, лише їй притаманні риси, оригінальну внутрішню структуру і власне унікальне призначення, для реалізації якого їй потрібне постійне функціонування, або, інакше кажучи, здійснення певних функцій. Водночас правосвідомість перебуває у тісному й нерозривному зв'язку з такими елементами правової системи, як система права, система законодавства, юридична практика, тому є сенс говорити про діалектичну взаємодію між функціями правосвідомості та функціями інших елементів правової системи.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі системного аналізу як загальнотеоретичних правових ідей і концепцій, так і висновків філософії, соціології, психології та інших наук дати комплексну характеристику механізму функціонування правосвідомості в соціальному середовищі і визначити можливі напрями його вдосконалення на етапі становлення та розвитку в Україні громадянського суспільства й правової держави.

У сучасній юридичній науці відсутній єдиний підхід до визначення функцій правосвідомості, що зумовлено передовсім полісемантичністю самого терміна «функція»¹. За слушним зауваженням А. І. Абрамова, категорії «правосвідомість» і «функція» з наукової точки зору є різнобічними і змістовно багатими феноменами. Тому їх комбінація – «функції правосвідомості» – породжує широкий спектр різноманітних понять. Функції правосвідомості можна розглядати з різних позицій залежно від того, який зміст вчений вкладає в поняття функції і правосвідомості².

Науковці наголошують, що правосвідомість виявляється на всіх стадіях механізму правового регулювання, впливає на функціонування практично кожного елемента правової системи³. Одним із найбільш поширених є розуміння функцій правосвідомості як напрямів впливу цього явища на суспільні відносини⁴. Таке розуміння, по суті, відповідає традиційним уявленням про функції права⁵ і загалом правильно характеризує функціонування правосвідомості. Однак варто уточнити, що основне призначення права полягає саме у регулюванні суспільних відносин, натомість правосвідомість суспільні відносини безпосередньо не регулює, її регулятивна сила спрямована на внутрішній світ людини, її переконання та оцінки. Інакше кажучи, правосвідомість регулює поведінку людей: правосвідомість можна розглядати як спосіб впливу права через свідомість окремих індивідів на закріплення навичок їх правової позитивної поведінки⁶. Таким чином, вплив правосвідомості на суспільні відносини є опосередкованим: прямо впливаючи на поведінку людей, правосвідомість впливає і на суспільні відносини, що виникають між ними. У зв'язку з цим вважаємо, що визначення функцій правосвідомості потребує уточнення щодо об'єкта впливу даного феномена. У цьому контексті слушним уявляється зауваження О. Ф. Скакун, яка вважає правосвідомість суб'єктивною формою реалізації функцій права⁷.

Як одна із форм суспільної свідомості, правосвідомість виступає специфічним способом духовного пізнання суспільного буття: свідомість є психічним відображенням дійсності, відповідно правосвідомість – правової дійсності⁸. Виходячи з цього, вчені традиційно виокремлюють три основні функції правосвідомості: пізнавальну, оціночну, регулятивну⁹. Вони повністю охоплюють те значення, яке має правосвідомість для людини: забезпечує пізнання й сприйняття правової реальності, її оцінку і вибір варіанта поведінки відповідно до отриманих знань і сформованих орієнтацій та установок. Таким чином, можна стверджувати, по-перше, що основні функції правосвідомості орієнтовані на суб'єкта, і, по-друге, між функціями правосвідомості та її структурою існує діалектична взаємодія.

Відомо, що структуру правової свідомості становлять три складові: правові знання, правові оцінки і правові установки¹⁰. Більшість учених виділяють два елементи її структури: правову ідеологію й правову психо-

логію¹¹. Як уявляється, в сучасному суспільстві правова ідеологія відіграє провідну роль, що зумовлено передродом «юридизацією» суспільного життя, підвищенням значення правових регулятивних та охоронних інститутів, перетворенням правових цінностей на інтегративну, цементуючу основу суспільної свідомості. Функція правової ідеології у найбільш загальному вигляді – це утворення її інтелектуально-вольової сфери, накопичення знань про право, правову дійсність загалом, що, своєю чергою, становлять основу для формування відповідного ставлення до права, вироблення правових установок, націленості на ті чи інші варіанти поведінки. Інакше кажучи, саме правова ідеологія як елемент правосвідомості виконує пізнавальну функцію.

Отже, пізнавальна (або інформативно-пізнавальна) функція правосвідомості полягає у тому, що людина на основі набутих юридичних знань та юридичного досвіду формує уявлення про чинне право, зокрема, про свої суб'єктивні права і юридичні обов'язки. Зазначимо, що ефективність вказаної функції правосвідомості залежить від рівня правової інформованості людини та залучення її до системи правових відносин. Джерелами правової інформативності є документальні юридичні акти, оприлюднені в установленому законом порядку, повідомлення преси, радіо і телебачення, публічні виступи державних і громадських діячів тощо, а джерелом правового досвіду – практичні дії людини у сфері права.

Правова психологія – найпоширеніша форма сприйняття права, яка тією чи іншою мірою властива усім людям, колективам людей, соціальним групам; до змісту її передовсім належать правові емоції, почуття, настрої. Сучасна наука долає уявлення про правову психологію як другорядну і менш важливу, порівняно з правовою ідеологією, складову правосвідомості. На думку О. Ф. Скакун, було б неправильно принижувати значення емоцій і почуттів (правову психологію) порівняно з інтелектом (правовою ідеологією). Емоції і почуття – необхідний ґрунт, на якому виявляються (складаються, реалізуються) правові погляди, ідеї, теорії¹².

Специфіка правових емоцій та почуттів зумовлена їх зв'язком із правом, правовими явищами, водночас їм можуть бути притаманні всі ознаки, які характеризують емоційні явища в фізіологічному розумінні. Правові емоції та почуття беруть участь у формуванні раціональних і емоційних компонентів масової та групової правової свідомості – ставлення до правових приписів та оцінки правових явищ¹³.

Отже, сутність оцінної функції правової свідомості виявляється у тому, що на основі правових знань, досвіду правової діяльності та емоційного ставлення до різних проявів правової дійсності (чинного законодавства, своєї поведінки і поведінки інших суб'єктів, діяльності органів державної влади тощо) формуються ціннісні орієнтації людини. Пройшовши через свідомість особи, правові явища викликають певне до себе ставлення; при цьому оцінюються як правові знання, так і правова дійсність з погляду цих знань. Відбувається процес не прямого відтворення у діях особи одержаних знань, а виникає їх переосмислений варіант, що співвідноситься з поглядами на правове, обов'язкове. Своєю чергою, ціннісні орієнтації стають підґрунтям для формування правової установки, тобто готовності до певної правової поведінки – при цьому не тільки правомірної, але й протиправної.

Окрім правової психології та правової ідеології, у структурі правової свідомості виділяється третій елемент – правозначуща настанова¹⁴. Зауважимо, що більш відповідним уявляється термін «правова установка», під якою розуміється готовність, схильність суб'єкта до правомірної чи протиправної правової поведінки, що формується під впливом соціальних і психофізіологічних факторів¹⁵. На думку Н. В. Щербакової, «сутність установки в правовій сфері визначається загалом як схильність особистості до сприйняття змісту норми права, його оцінки, готовність до здійснення дії, вчинку, що має юридичне значення, або ж як імовірність того чи іншого варіанта поведінки (діяльності) у сфері правового регулювання»¹⁶.

Поняття правової установки конструюється на основі більш загального поняття установки соціальної, під якою у соціології розуміється стійка схильність, готовність індивіда чи групи до дії, орієнтованої на соціально значущий об'єкт; психологічне переживання людиною цінності, значення, змісту соціального об'єкта, стан свідомості індивіда щодо певної цінності¹⁷.

У контексті соціальної значимості установки можуть бути позитивними та негативними. Антисоціальні установки належать до негативних правових установок. І навпаки, правові установки, що виражають тенденцію та схильність суб'єктів сприймати правові явища як особистісні та суспільні цінності, а також готовність діяти відповідно до цих оцінок, є позитивними.

Разом із правовою установкою вчені звертають увагу на правову волю як самостійний елемент правової свідомості. Цим поняттям позначається «засіб реалізації правової установки, особливий психічний процес, поєднання потреби, інтересу, установки і мети з дією»¹⁸. І хоча говорити про її самостійність, на нашу думку, немає достатніх підстав, слід погодитися, що воля – загальна здатність людини керувати своєю правовою поведінкою – в структурі правової свідомості займає особливе місце, визначаючи її сутність і зовнішні прояви. Усі інші елементи – інформованість, погляди, переживання, установки людини існують винятково у психологічній сфері, а тому можуть бути матеріалізованими тільки через волю. Якщо під правовою установкою розуміється поведінкова готовність (схильність) до юридично значимої поведінки, то правова воля втілює цю готовність у правову реальність. На правову установку суб'єкта впливають як інтелектуальні, так і емоційно-чуттєві та ціннісні елементи правосвідомості.

Таким чином, основне призначення оціночної функції правосвідомості полягає у формуванні в свідомості людини певного правового стереотипу, варіанта поведінки і, що особливо важливо, готовності до такої поведінки, яка, хоч і не реалізується ще в конкретних діях, свідчить про націленість суб'єкта на переведення правових приписів у реальну площину. Цей процес відбувається уже в рамках регулятивної функції правосвідомості: той факт, що виконання правових норм людьми здійснюється свідомо, під впливом внут-

рішнього переконання, свідчить про регулятивну роль правосвідомості. Чим вищий рівень правосвідомості, тим більше вона виявляє свою регулюючу роль у «приведенні» поведінки у відповідність до мети і волі, вираженої в праві¹⁹.

Як уже зазначалося, пізнавальна та оціночна функції правосвідомості реалізуються відповідно правовою ідеологією і правовою психологією – її основними структурними елементами. Регулятивна функція, яка характеризує діяльну сторону правосвідомості людини, реалізується двома елементами в сукупності.

Основна відмінність регулятивної функції правової свідомості від регулятивної функції права полягає, на нашу думку, в спрямованості першої на конкретного суб'єкта, а другої – на об'єктивну реальність. Якщо норма права, маючи загальнообов'язковий характер, покликана регулювати широке коло відносин за участю неперсоніфікованих осіб, то правова свідомість визначає поведінку конкретної особистості. Крім того, норма права забезпечується зовнішньою, публічною владою, а правосвідомість – внутрішніми переконаннями людини і такими морально-етичними категоріями, як совість, честь тощо.

Крім елементів, у структурі правосвідомості виділяють рівні, які залежать від ступеня знання права та глибини відображення правової дійсності²⁰, інакше їх називають видами правосвідомості за глибиною відображення правової реальності²¹. Особливої уваги заслуговує професійно-юридична правосвідомість, яка відрізняється від інших видів правосвідомості (професійно-неюридичної, повсякденної) якісним станом елементів свого змісту, передовсім, об'ємом та глибиною правових знань, навичками та вміннями аналізувати й вирішувати правові завдання і проблеми. Доволі вдалим у науковому плані є визначення професійної правосвідомості як різновиду групової свідомості, що являє собою цілісний, практично спрямований, нормативно детермінований спосіб сприйняття правової дійсності та зворотного впливу на неї²². Носіями професійної правосвідомості є особи, які мають спеціальну юридичну освіту і професійно займаються юридичною наукою та практикою.

Професійно-юридична правосвідомість, безперечно, виконує усі охарактеризовані вище основні функції, однак цим її роль не вичерпується. Відштовхуючись від визначеної Н. М. Оніщенко та О. В. Зайчуком функції правосвідомості, що полягає у розвитку правової науки²³, уявляється можливим розширити її розуміння до визнання за правосвідомістю функції правового прогресу, тобто розвитку не тільки наукової, але й усієї правової сфери, зокрема, правотворчості, правозастосування, правореалізації. Ідея правового прогресу тісно пов'язана з ідеєю суспільного прогресу: якщо останній полягає в досягненні якомога більшої свободи людини, гармонізації інтересів особи й суспільства, то правовий – у їх забезпеченні правовими засобами. Рушійною силою правового прогресу виступає передовсім правосвідомість професійної юридичної спільноти, представлені юристами-теоретиками (вченими, викладачами) та юристами-практиками. Прогрес у правовій сфері виявляється, серед іншого, в тому, що представники юридичної науки постійно збагачують суспільну правосвідомість новими знаннями й ідеями, а юристи-практики як безпосередні «виконавці» правового прогресу забезпечують процес розвитку свободи та захист особи і суспільства від свавілля і хаосу, реалізуючи у своїй діяльності соціальний та культурний зміст права, його сутність і природу. Більше того, професійно-юридичну правосвідомість загалом можна сприймати як джерело права у широкому розумінні, з урахуванням семантики самого слова «джерело» – те, що дає початок чому-небудь, звідки постає, черпається щось; основа чого-небудь; вихідне начало²⁴. Роль правосвідомості в процесі правотворчості і правореалізації О. Ф. Скакун убачає в тому, що правосвідомість існує «до» права, певною мірою нібито випереджає юридичне право, є його безпосереднім ідейним джерелом, передує йому; діє «паралельно» з правом: уловлює потреби його вдосконалення в напрямі відображення об'єктивних суспільних процесів; визначає зміни і перспективи розвитку права; безпосередньо впливає на процес і результати правотворчості; існує «після» права у тому сенсі, що слугує орієнтиром вибору доцільного, оптимального варіанта поведінки в межах норм права, які застосовуються або безпосередньо реалізуються²⁵.

Як уявляється, саме правосвідомість професійної юридичної спільноти є безпосереднім джерелом правотворчості, їй належить провідна роль у розробці проектів нормативно-правових актів або їх частин, проведенні необхідних процедур на окремих стадіях нормотворчого процесу, систематизації нормативно-правових актів тощо.

Вважаємо, що правовий прогрес покликана забезпечувати передовсім молода генерація правників. Молодь загалом є носієм інтелектуального потенціалу, визначальним фактором соціально-економічного прогресу, і за своїми об'єктивними соціальними та психологічними характеристиками відіграє у суспільстві своєрідну інноваційну роль. У цьому, серед іншого, полягає призначення цієї соціальної групи в суспільній структурі. Одним із прикладів практичного втілення функції забезпечення правового прогресу є створення та діяльність Координаційної ради молодих юристів при Міністерстві юстиції України, яка покликана узгодити зусилля молодих правників в утвердженні високої ролі професії юриста в Україні, координувати діяльність, пов'язану з підвищенням якості підготовки фахівців у галузі права, залучати молодих фахівців до нормотворчих процесів, здійснювати правоосвітню та правовиховну роботу, формувати активну позицію нового покоління юристів²⁶.

Варто додати, що професійна правосвідомість юристів-науковців та юристів-практиків, своєю чергою, визначає якісний стан правової свідомості суспільства загалом. Вважаємо доцільним виокремлення про-світницько-виховної функції професійно-юридичної правосвідомості, яка передбачає позитивний вплив на суспільну свідомість, сприяння засвоєнню правових знань, утвердженню правових цінностей і формуванню правових ціннісних орієнтацій.

У зв'язку з цим одним із шляхів підвищення ефективності функціонування професійно-юридичної правосвідомості є удосконалення системи юридичної освіти, оскільки, за влучним зауваженням римських правників, які юристи – таке і право. А право і юристи такі, якими робить їх юридична освіта²⁷. В умовах розбудови в Україні громадянського суспільства і правової держави юридична освіта повинна динамічно впливати на суспільство, формуючи цивілізоване демократичне правове поле і новий тип правосвідомості сучасного юриста, що визначатиме його професійну діяльність і просвітницько-виховну місію. Втім, розвиток лише юридичної освіти не може повною мірою якісно забезпечити процес реалізації функцій правосвідомості, який є доволі складним, зумовленим різноманітними об'єктивними й суб'єктивними чинниками: політичними, економічними та соціальними умовами, за яких приймаються правові норми, якістю нормативно-правових актів, а так само ступенем розвитку системи правової освіти населення, що тлумачиться як один із головних елементів формування правової культури і правової свідомості населення та складова системи освіти загалом²⁸. На нашу думку, процес реалізації функцій правосвідомості без правової освіти неможливий, оскільки він базується на раціональних, свідомих засадах. За спостереженнями М. Є. Черкас, зазвичай суб'єкти права орієнтуються в правових нормах, які безпосередньо регулюють відносини, в які вони вступають, залежно від власних соціальних ролей. Для пересічного громадянина також досить часто є характерним керування власними уявленнями про право, а не конкретними знаннями його положень. Ці уявлення «спрацьовують» в основному у випадках, коли бракує достовірних знань про право. Водночас, як тільки відповідний суб'єкт зіштовхується з більш-менш складною юридичною ситуацією, він відчуває нестачу конкретних спеціалізованих юридичних знань практичного характеру. Це виражається в тому, що він не має чітких знань змісту прав та обов'язків – як своїх, так і інших суб'єктів, юридичної процедури, не володіє вмінням скласти необхідні юридичні документи²⁹. Саме тому для реалізації функцій правосвідомості важлива правова освіта безпосередніх суб'єктів правових відносин, що передбачає набуття ними певного обсягу правових знань. За висновком А. І. Абрамова, пізнавальна, оціночна і регулятивна функції правосвідомості здійснюються не паралельно (як це має місце при реалізації функцій більшості соціальних явищ, у тому числі права), а послідовно, коли реалізація кожної попередньої функції є підставою (необхідною умовою) для реалізації наступних³⁰. Тобто, здійснення регулятивної функції можливе лише тоді, коли у людини є хоча б елементарні знання правової норми, що передбачає реалізацію функції пізнавальної, і сформоване певне ставлення до засвоєних нею правових норм, тобто мало місце здійснення оціночної функції правосвідомості.

Проаналізувавши основні функції правової свідомості, вважаємо за необхідне наголосити, що класифікація та побудова їх ієрархії є певною мірою умовними, оскільки у реальному житті ці функції, будучи самостійними й самодостатніми, тісно пов'язані між собою.

¹ Функція [Електронний ресурс] // Академічний тлумачний словник української мови: в 11-ти т. (1970–1980). – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/funkcija>

² Абрамов А. І. Функції правосознання и их роль в реализации функций права / А. І. Абрамов // Правоведение. – 2006. – № 5. – С. 23–34. – С. 24.

³ Крестовська Н. М. Теорія держави і права. Елементарний курс : навч. посіб. / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвеева. – Х. : Одиссей, 2007. – 432 с. – С. 353.

⁴ Теорія государства и права: курс лекцій / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2007. – 786 с. – С. 618; Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с. – С. 555 та ін.

⁵ Загальна теорія держави і права / За ред. В. В. Копейчикова. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 320 с. – С. 110.

⁶ Теорія держави і права. Академічний курс. – С. 554.

⁷ Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник / О. Ф. Скакун. – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 603 с. – С. 91.

⁸ Теорія держави і права. Академічний курс. – С. 555.

⁹ Ратинов А. Р. Правовое сознание как элемент правовой культуры / А. Р. Ратинов, В. И. Каминская // Правовая культура и вопросы правового воспитания. – М. : Наука, 1974. – С. 12–34; Теорія государства и права: курс лекцій. – С. 618–619 та ін.

¹⁰ Загальна теорія держави і права / За ред. В. В. Копейчикова. – С. 139.

¹¹ Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2006. – 776 с. – С. 680; Теорія держави і права. Академічний курс. – С. 557; Теорія государства и права: курс лекцій. – С. 612 та ін.

¹² Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. – С. 93.

¹³ Каландаришвили З. Н. Актуальные проблемы правовой культуры российской молодежи : монография / З. Н. Каландаришвили. – СПб. : ИВЭСЭП, Знание, 2009. – 171 с. – С. 62.

¹⁴ Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. – С. 93.

¹⁵ Теорія государства и права: курс лекцій. – С. 619.

¹⁶ Щербакова Н. В. Правовая установка и социальная активность личности / Н. В. Щербакова. – М. : Юрид. лит., 1986. – 127 с. – С. 8.

¹⁷ Малахова Ж. Установка соціальна / Ж. Малахова // Соціологічна енциклопедія / Укл. В. Г. Городяненко. – К. : Академвидав, 2008. – 456 с. – (Серія «Енциклопедія ерудита»). – С. 416.

¹⁸ Керимов Д. А. Психология и право / Д. А. Керимов // Государство и право. – 1992. – № 1. – С. 10–20. – С. 16.

¹⁹ Певцова Е. А. Современные дефинитивные подходы к правовой культуре и правовому сознанию / Е. А. Певцова // Журнал российского права. – 2004. – № 3. – С. 70–82. – С. 77.

²⁰ Теорія держави і права. Академічний курс. – С. 558.

²¹ Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. – С. 96.

²² Жидовцева О. А. Структура та функції професійної правосвідомості / О. А. Жидовцева [Електронний ресурс] // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 307–312. – С. 308 – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12goafpp.pdf>

²³ Теорія держави і права. Академічний курс. – С. 557.

²⁴ Джерело [Електронний ресурс] // Академічний тлумачний словник української мови: в 11-ти т. (1970–1980). – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/dzhereo>

²⁵ Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс). – С. 680.

²⁶ Положення про Координаційну раду молодих юристів України при Міністерстві юстиції України: Наказ Міністерства юстиції 19.07.2007 № 520/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 27.09.2007 № 835/5) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.krmj.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=1

²⁷ Абрамова Е. Н. Юридическая клиника как форма соединения теории и практики в юридическом образовании : На примере юридической клиники «Эфора» Юридического института ДВГУ / Е. Н. Абрамова, Т. М. Самусенко // Юридическое образование, наука, практика : Взаимодействие и перспективы : Материалы межрегиональной научно-практической конференции. – Владивосток : Изд-во ВГУЭС, 2003. – С. 8–13.

²⁸ Правова освіта // Юридична енциклопедія : довідк. вид. В 6 т. – Т. 5. П – С / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана ; редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. – К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2002. – 736 с. – С. 37.

²⁹ Черкас М. Є. Функції правосвідомості в механізмі правового регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / М. Є. Черкас ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2010. – 18 с. – С. 11.

³⁰ Абрамов А. И. Функции правосознания и их роль в реализации функций права. – С. 30.

Резюме

Проць О.Є. До питання про функції правосвідомості.

У статті досліджується проблема функцій правосвідомості, через які реалізується її власне унікальне призначення. Аналізуються три основні функції правосвідомості: пізнавальна, оціночна, регулятивна. Визначається діалектична взаємодія між функціями правосвідомості та її структурою.

Особлива увага звертається на професійно-юридичну правосвідомість, якій, окрім зазначених функцій, притаманні функції правового прогресу та виховна.

Одним із шляхів підвищення ефективності функціонування правосвідомості визнається удосконалення системи юридичної освіти та підвищення якості правової освіти населення.

Ключові слова: правова освіта населення, правова свідомість, професійна правосвідомість, структура правосвідомості, функції правосвідомості.

Резюме

Проць А.Е. К вопросу о функциях правосознания.

В статье исследуется проблема функций правосознания, посредством которых реализуется ее собственное уникальное предназначение. Анализируются три основные функции правосознания: познавательная, оценочная, регулятивная. Определяется диалектическое взаимодействие между функциями правосознания и ее структурой.

Особое внимание обращается на профессионально-юридическое правосознание, которому, кроме указанных функций, присущи функции правового прогресса и воспитательная.

Одним из путей повышения эффективности функционирования правосознания определяется совершенствование системы юридического образования и повышения качества правового образования населения.

Ключевые слова: правовое образование населения, правовое сознание, профессиональное правосознание, структура правосознания, функции правосознания.

Summary

Prots O. Concerning question of legal awareness function.

This article examines the matter of legal awareness functions through which its unique purpose is being realized. Three main functions of the legal awareness are analyzed: cognitive, evaluating and regulative. Dialectic link between the legal awareness functions and its structure is examined.

Emphasis is given on professional legal awareness which, apart from functions aforementioned, reside in progress in the domain of law and behavioral functions.

Perfecting the system of legal education and elevating the quality of legal education of population is recognized as an approach to improve efficiency of legal awareness functioning.

Key words: functions of the legal awareness, legal awareness, legal education of population, professional legal awareness, structure of the legal awareness.

Отримано 4.04.2014